

Урок №2. Тема. Іван Нечуй-Левицький. Життя митця і його творчість як новий імпульс української літератури.

«Кайдашева сім'я» – соціально-побутова повість-хроніка. Теорія літератури: соціально-побутова повість, поглиблення поняття про реалізм.

Завдання уроку: учні повинні вміти розповісти про письменника, назвати його основні твори, прокоментувати оцінку І.Франком творчого спадку І.Нечуя-Левицького; знати історію створення повісті «Кайдашева сім'я», називати прототипів.

Тип уроку: урок вивчення нового матеріалу

МОТИВАЦІЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ

Перегляд відеокліпу «Оселя на березі Росі».

Слово вчителя. Саме тут, у містечку Стеблеві, нині – Корсунь-Шевченківський район, що на Черкащині, у родині священика 25 листопада 1838 року розпочався життєвий шлях Івана Семеновича Левицького. Хлопець зростав серед чарівної природи Надросся. Поетичні народні звичаї та обряди, народна пісня – це те середовище, яке посприяло формуванню майбутнього автора «Кайдашевої сім'ї». Письменник, перекладач, майстер слова, за словами І.Франка: «...великий артист (митець) зору, колосальне, всеобіймаюче око України». Тож тема уроку...

Слово вчителя. Сьогодні на уроці ми познайомимося із життєвим і творчим шляхом українського Бальзака, як назвав митця академік О. Білецький, перегорнемо сторінки його наповненого подіями життя. Поговоримо про повість «Кайдашева сім'я». Літературні псевдоніми Івана Семеновича Левицького – І. Нечуй-Левицький, І. Нечуй. Дізнаємося, якою людиною він був?

ВИВЧЕННЯ НОВОГО МАТЕРІАЛУ.

1. Робота з портретом.

- Яким зображено письменника на всіх портретах?
- Назвіть риси вдачі митця, що їх передають портрети.

2. Слово вчителя. Працюючи далі, пропоную, сприймаючи портретний образ, відкрити для себе не лише Левицького-людину, а і його думки та почуття, навколишній світ, творчий доробок. Для цього пропоную об'єднатися в групи.

3. Портрет І.Нечуя-Левицького. Робота в групах.

Розподіл завдань за групами:

- 1 група. Здібності, захоплення Івана Нечуя-Левицького.
- 2 група. Погляди. Риси характеру.
- 3 група. Творчий доробок І.Нечуя-Левицького.

4. Результати роботи в групах. Складання портрета І.Нечуя-Левицького.

Портрет Івана Нечуя-Левицького(зразок)

1. Здібності, захоплення:

- ✓ вихованням і навчанням займався батько, учив читати й писати;
- ✓ навчався в Богуславському духовному училищі, Київській духовній семінарії, Київській духовній академії;
- ✓ мав дві іпостасі – викладача російської словесності гімназії Івана Левицького й майстра красного письменства Івана Нечуя;
- ✓ добре розумівся на різних видах мистецтва.

2. Погляди:

- ✓ брав активну участь у громадській роботі;
- ✓ у департаменті поліції мав репутацію «хохломана», діяльність якого «небезпечна для держави»;
- ✓ боліло пригнічення українців у Російській імперії;
- ✓ відстоював право свого народу на самостійне політичне й культурне життя, на рідну школу, незламний патріот;
- ✓ вірив у майбутнє свого народу, був щасливим, що дожив до відродження української державності в 1917 р.

Риси характеру:

- ✓ лагідний, слабосилий чоловік;
- ✓ пунктуальний;
- ✓ був духовно багатоголюбцем;
- ✓ самотній.

3. Творчий доробок

- ✓ Дотримувався трьох головних принципів – реальності, національності й народності.
- ✓ Зображував життя різних верств суспільства, а саме: селян, найманих робітників капіталістичних промислів і фабрик, поміщиків, фабрикантів, чиновників, представників духівництва, української інтелігенції, артистичної богемі.
- ✓ «Дві московки» (1868)
- ✓ «Рибалка Панас Круть» (1869)
- ✓ «Микола Джеря» (1878)
- ✓ «Бурлачка» (1880)
- ✓ «Хмари» (1874)
- ✓ «Старосвітські батюшки та матушки» (1884)
- ✓ «Князь Єремія Вишневецький» (1897)
- ✓ «Гетьман Іван Виговський» (1899)
- ✓ «Кайдашева сім'я» (1879)

«Біографічна піраміда» (зразок)

Іван Нечуй-Левицький

Розумний, категоричний

Українське місто Стеблів

Заборона рідної української мови

Писав твори одночасно з педагогічною діяльністю

Пішов у відставку, присвятив себе літературній праці

Створював антикріпосницькі твори, описував побут простих селян.

Пояснення вчителя. Теорія літератури.

Слово вчителя. Основна художня спадщина І. Нечуя-Левицького зберігає й сьогодні свою пізнавальну, виховну й естетичну цінність, впливає на сучасного читача своєю вірністю правді життя й художньою переконливістю. До нього в українській літературі не було такого багатства й різноманітності побутових картин, таких багатобарвних, реалістично точних і захоплено поетичних пейзажів. Аналізуючи сказане, продовжіть мою думку: Іван Нечуй-Левицький – представник творчого методу в літературі...(реалізму).

Реалізм (з лат. – речовий) – один із творчих методів у літературі та мистецтві. Основний метод художнього пізнання й правдивого відображення об’єктивної дійсності в її типових рисах, а також напрям у літературі й мистецтві, представники якого застосовують цей метод.

Визначальні риси реалізму:

- ❖ правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах при правдивості деталей;
- ❖ характер і вчинки героя пояснюються його соціальним походженням та становищем, умовами повсякденного життя;
- ❖ вільна побудова творів;
- ❖ превалювання (перевага) епічних, прозових жанрів у літературі, послаблення ліричного струменя мистецтва;
- ❖ розв’язання проблем на основі загальнолюдських цінностей.

Слово вчителя. Повість «Кайдашева сім’я» написана в 1878 році. 1879 року надрукована у львівському журналі «Правда». У Східній Україні її видали лише у 1886 році, після майже десятирічної боротьби з цензурою. У цій публікації із тексту вилучено 25 уривків. Вдруге автор видав повість 1887 року в Києві, змінивши її початок і кінцівку.

Ми вже знаємо, що прототип – це історична або сучасна авторові конкретна особа, життя й діяльність якої покладені в основу створення літературного образу (типу). Однак літературний образ не є копією прототипу.

Кайдаші мали своїх прототипів – сім’ю Мазурів із села Семигори, яка «прославилася» постійними бійками й колотнечею. Хата заможних Мазурів стояла коло церкви, поруч дійсно був горб, на якому ламалися вози. Жили в Семигорах й свати Мазурів – багаті Довбиші.

«Коло ідей».

– Ви вдома прочитали повість, тому давайте складемо паспорт твору «Кайдашева сім’я» (складається в ході бесіди)

Паспорт твору «Кайдашева сім’я»

1. Автор – І.Нечуй-Левицький.
2. Назва твору – «Кайдашева сім’я».
3. Рік видання – 1879.
4. Літературний рід – епос.
5. Жанр – соціально-побутова повість-хроніка.

Проблематика:

- добра і зла;
- батьків і дітей;
- кохання і сімейних стосунків;
- людської гідності та свободи;
- злиденного життя селян, їхньої темноти, неосвіченості;
- руйнування патріархального укладу;
- виховання й народної моралі;
- авторитету в громаді та самореалізації.

6.

Словникова робота. Соціально-побутова повість-хроніка – художній твір, у якому картини родинного життя й побуту героїв зображені на фоні якихось соціальних подій чи пов'язані з певними суспільними обставинами й пояснюються ними.

Хроніка – це літературний твір, у якому розкривається послідовна історія якихось суспільних чи родинних подій за тривалий проміжок часу.

Проблемне запитання. Чому «Кайдашеву сім'ю» називають соціально-побутовою повістю-хронікою?

Робота в парах.

– Що зі змісту твору ми дізнаємося про життя і побут сімей Кайдашів, Довбишів, Балашів? (*Побутові умови Довбишів: Їх називають багачами. Мають землю, невеликий ставок. Хороший будинок, господарство, скотина сприяють накопиченню грошей. Наймаються до пана. Побутові умови Кайдашів: люди середнього достатку, мають землю, сад. Будинок, одяг і господарство теж це підтверджують. Ходять заробляти хліб до пана. Кайдаш стельмахує. Заробляє свіжу копійку. Побутові умови Балашів: Хата, їжа свідчать про убогість. Наймитують у пана).*

– Який конфлікт лежить в основі сюжету повісті?

Підсумок роботи в парах.

Порівнявши побутові умови сімей Кайдашів, Довбишів, Балашів, можемо зробити висновок про життя українських селян у пореформений період. Ми бачимо, що намітився процес класового розшарування селянства. І поставивши родину Кайдашів на суспільній драбині між багатими Довбишами й убогими Балашами, автор ніби примушує замислитися, куди ж їх може привести уклад життя – до достатку чи до бідності.

Основа сюжету «Кайдашевої сім'ї» – це розповідь про життя однієї селянської родини, зображення в хронологічній послідовності подій, що в ній відбуваються за умов пореформеної капіталістичної дійсності протягом тривалого проміжку часу. Отже, це дійсно соціально-побутова повість-хроніка.

7. Тема твору: зображення життя українського села в перші десятиріччя після реформи 1861 року, змалювання дрібновласницького побуту селянської сім'ї після скасування кріпацтва.

8. Ідея: засудження егоїстичних та індивідуалістських характерів.

9. Проблематика:

проблема батьків і дітей;
сімейних стосунків;
виховання;
народної моралі;
віри в Бога;
людської гідності;
добра і зла.

10. Головні герої: Маруся Кайдашиха, Омелько Кайдаш, Карпо, Мотря, Лаврін, Мелашка.

11. Прототип сім'ї Кайдашів – сім'я Мазурів.

12. Місце дії: село Семигори.

13. Композиція: 9 розділів.

14. Сюжет

1. Експозиція – опис села Семигори, портрети головних героїв, розмова Карпа та Лавріна про одруження.

2. Зав'язка – одруження Карпа з Мотрею.

3. Розвиток дії – постійні сутички в родині, одруження Лавріна з Мелашкою, проща Мелашки до Києва, смерть Омелька Кайдаша, розподіл спадщини.

4. Кульмінація – сутичка Мотрі з Марусею, внаслідок якої Маруся втратила око.

5. Розв'язка – примирення двох сімей після того, як засохла груша.

ЗАКРІПЛЕННЯ ВИВЧЕНОГО МАТЕРІАЛУ.

«Мозковий штурм»

– *У чому полягає суть соціального конфлікту в основі повісті?*

(Це конфлікт, пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві, породжений умовами суспільного життя, певного середовища, зумовлений поділом суспільства на класи. У повісті він зумовлений розвитком капіталістичних відносин на селі).

– *Домашнім завданням було не тільки прочитати повість, а й переглянути фільм «Кайдашева сім'я» (Кіностудія/кінокомпанія: Кінооб'єднання «Консорціум Козак». Режисер: Володимир Городько;(1993 р.) та підготувати невелике повідомлення про майстерність екранізації однойменної повісті: утілення ідеї твору, переконливість характерів, гра акторів, позасюжетні елементи.*

Відгуки учнів. (Гра акторів заслуговує на увагу, особливо Б.Ступки. Було цікаво побачити епізоди з життя тодішніх українців, їхніх традицій, наприклад, весілля по-українськи, почути народні пісні. Картини яскраві, колоритні. На жаль, ця стрічка не повністю слідує тексту та сюжетній лінії, тому й враження залишає децю інші. Якщо після прочитання повісті людина замислюється над складними життєвими питаннями, то після фільму лише покращується настрій. Хоча мова в стрічці йде про ту ж саму моральну катастрофу, що й у повісті, але сприймається вона не так сумно). .

ОГОЛОШЕННЯ ЗАВДАНЬ ДОДОМУ

Зробити за підручником хронологічну таблицю життєвого й творчого шляху письменника (с. 17-23) або створити мультимедійну презентацію;

підготуватися до характеристики образів-персонажів, виписати цитати; скласти кластер «Характерні риси українців»; * створити буктрейлер до повісті.